

DE OUDE LEY

Jaargang 46 | 2024 nr. 4

KNNV

Colofon

De Oude Ley is het blad van de KNNV-afdeling Tilburg en wordt toegezonden aan alle leden. Bovendien ontvangen de leden het landelijke KNNV-blad 'Natura'.

Redactie

Redactie : Theo Peeters, Frans Verkleij, Berry Staps en Marie-Cécile van de Wiel.

Opmaak : Berry Staps.

Omslag : Foto Bart Horvers, Vormgeving Rick Ruskus

Redactieadres: Veldhovenring 27, 5041 BA Tilburg, secretaris@tilburg.knnv.nl

Tekst in een word-bestand; foto's, illustraties en kaartjes graag als losse bijlage meesturen.

Kopijdata voor de Oude Ley 2024: 21 februari, 21 mei, 21 augustus, 21 november.

ISSN: 1 381 – 852X | Oplage: 250 exemplaren (papier) en 200 digitaal.

Bestuur KNNV-afdeling Tilburg:

Voorzitter: vacature

Secretaris: Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl | 013 – 5436541

Penningmeester: Huub Claessen
penningmeester@tilburg.knnv.nl

Excursies: Stella Wesel
excursies@tilburg.knnv.nl

Eindredactie

Oude Ley: vacature

Coördinatoren van commissies en website

Excursiecommissie Stella Wesel

Cursuscommissie KNNV/IVN Marie-Cécile van de Wiel

Digitale media Berry Staps

Website www.knnv.nl/tilburg

Facebook <https://www.facebook.com/KNNVTilburg/>

Redactioneel	1
KNNV-Nieuws	2
Agenda	4
Nieuws uit de werkgroepen	14
Publieksexkursie Dongelanden	15
Bescherming van weide- en akkervogels omgeving Lange Rekken	17
De Habitats van de Regte Heide: Zwak gebufferde vennen	23
Boekrecensie: Op de huid van de heide	29
Wie is er vals?	33
Museumnieuws	35

Redactioneel

Beste KNNV-leden,

Alweer de laatste Oude Ley van dit jaar.

De voorbereidingen voor het winterhalfjaar zijn volle gang, ook in de natuur.

De Gaai verstoopt verse eikels in de tuin, de vogeltrek is begonnen en de planten gaan in rust.

Tijd om naar een lezing te komen luisteren, deel te nemen aan een excursie, een dagboek over de Regte Heide te lezen, je aan te melden voor de landelijke KNNV-nieuwsbrief of mee te helpen bij het onderhoud in de museumtuin.

Ook kun je nadenken over de gevraagde hulp: help mee een excursie te organiseren, schrijf een excursieverslag om in de Oude Ley op te nemen of misschien heb je bestuurlijke kwaliteiten in je.

Vele handen maken licht werk. Laat het ons weten!

Frans en Marie-Cécile

Landelijke nieuwsbrief

Als lid van de KNNV-afdeling Tilburg ontvang je Natura, het blad van de landelijke vereniging. Daarnaast verschijnt er maandelijks een landelijke nieuwsbrief voor het delen van nieuws en aankondigingen vanuit de landelijke vereniging en andere afdelingen. Deze informatie

werd voorheen in Natura opgenomen maar in verband met de actualiteit is een maandelijks nieuwsbrief veel handiger. Misschien ontvang je deze nieuwsbrief al maar een groot aantal leden kent het bestaan van de landelijke nieuwsbrief (nog) niet.

Blijf op de hoogte – Meld je nu aan voor de landelijke nieuwsbrief!

Ben je benieuwd naar wat er speelt binnen de (landelijke) KNNV? Mis niets van het laatste nieuws, inspirerende evenementen, reizen en boeken! Schrijf je vandaag nog in voor onze gratis landelijke nieuwsbrief en word als eerste geïnformeerd over alle activiteiten en ontwikkelingen binnen onze vereniging. Aanmelden kan op

 knnv.nl/landelijke-nieuwsbrief-aanmelding/

Lezingenseizoen 2024 – 2025

Traditiegetrouw zijn er in het winterhalfjaar interessante lezingen te volgen. Deze worden georganiseerd samen met Natuurmuseum Brabant (flyer en promotie), de Astronomische Vereniging WEGA, de Archeologische Werkgemeenschap Midden-Brabant en de KNNV-afdeling Tilburg. Er is een mooie flyer beschikbaar. Deze kun je meenemen als je in het museum bent. Daarnaast wordt deze ook digitaal meegestuurd met de Oude Ley. Neem gerust een belangstellende mee, de lezingen zijn gratis toegankelijk en bedoeld voor iedereen.

Kort overzicht:

8 oktober: Leven buiten onze aarde?, Harrie Eijsbouts, WEGA

12 november: De terugkeer van de wolf, Ton Popelier en Bart van Ekkendonk, KNNV

10 december: Planten en hun belagers, Paul van Wielink, KNNV

14 januari: Insectenonderzoek in Mongolië, André van Eck, KNNV

11 februari: Sterrenbeelden, Wim Holwerda, WEGA

11 maart: De ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen, Eckhart Heunks, AWN Midden-Brabant

Gezocht: enthousiaste tuinders

Gezocht: enthousiaste tuinders voor onderhoud museumtuin
Bij een groen museum hoort een groene tuin. Aan de voorzijde van Natuurmuseum Brabant is nieuwe beplanting door de gemeente aangelegd binnen de bestaande heggenstructuur in 2020. Helaas is de gemeente gestopt met het onderhouden van deze perken en

professioneel onderhoud is een prijzige aangelegenheid, buiten de middelen van het museum. (Onderhoud van de heggen is al door het museum geregeld).

Nu begint gras, samen met de Haagwinde en de Grote brandnetel, de beplanting te overwoekeren, met name in het perk met het insectenhotel, en geeft dit deel van de tuin een verwaarloosde indruk. Directeur Fiona Zachariasse wil graag een tuin met bloeiende planten, liefst inheems en interessant voor insecten, het mag wel natuurlijk een beetje wild ogen, maar niet zoals nu!

Daarom deze oproep: wie vindt het leuk om één halve/hele dag per week mee te helpen om dit te realiseren? Voor gereedschap wordt gezorgd. Uiteraard ook voor koffie en thee.

Het eerste deel van het project 'tuin' is het verwijderen van al dat gras, de brandnetels en Haagwinde. Daarna kan er weer ingericht worden. Het tuinplan kan ontwikkeld worden met inbreng van de tuinders.

Lijkt je dit een leuke besteding van je vrije tijd, wil je lid worden van het Tuinteam?

Meld je dan aan bij Fiona: ✉ f.zachariasse@natuurmuseumbrabant.nl

Doe mee, vele handen maken immers licht werk!

Museumtuin zoekt groene vingers (foto NMB)

Datum	Onderwerp
5 okt	Werkdag plaggroep
8 okt	Lezing 'Leven buiten onze aarde?'
12 okt	Openbare Vogeltrekdag
19 okt	Paddenstoelenwandeling door 't Turkaa
29 okt	Lezing 'WoodWideWeb'
29 okt	Lezing 'Rechten van de Natuur'
2 nov	Natuurwerkdag
8 nov	Excursie door de Baardwijkse Overlaat
12 nov	Lezing 'De terugkeer van de Wolf'
23 nov	Wandeling langs de Kleine Dommel
7 dec	Werkdag plaggroep
10 dec	Lezing 'Planten en hun belagers'
13 dec	Wandeling langs de Zandleij, naar de nieuwe grond van Land van Ons
21 dec	Wandeling in de Reuselse Moeren
4 jan	Werkdag plaggroep
14 jan	Lezing 'Insectenonderzoek in Mongolië'
11 feb	Lezing 'Sterrenbeelden'
11 maart	Lezing 'De ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen'

Afspraken KNNV-excursies

Actuele informatie vind je op de website van de KNNV-afdeling Tilburg onder 'Agenda'.

We hanteren de volgende afspraken:

- Vooraf aanmelden bij de excursieleider -binnen de aangegeven periode- is noodzakelijk: geef je naam en telefoonnummer door, liefst per e-mail.
- Deelnemen aan een activiteit is geheel op eigen risico.

Toelichting op de agenda

KNNV-excursies zijn in principe bestemd voor KNNV-leden. Wil je deelnemen maar ben je geen lid, neem dan contact op met het secretariaat (☎ 013 - 5436541).

Het is verder gewenst mee te nemen: verrekijker, loop en bij langere excursies eten en drinken. Bij extreem slecht weer kan de excursieleider besluiten de excursie niet door te laten gaan. Bij twijfel neem contact op met de excursieleider. Ook voor nadere informatie kun je bij hem/haar terecht. De vermelde starttijd is het tijdstip van vertrek op de aangegeven verzamellocatie. De vermelde eindtijd is het globale tijdstip waarop de activiteit beëindigd wordt, de terugreis is hierin niet inbegrepen. Het is de bedoeling dat het startpunt van meerdere excursies bereikbaar is met de fiets of met het openbaar vervoer. Maar soms is de auto het aangewezen vervoermiddel. Wij adviseren voor de meerrijders een vergoeding van € 0,30 per kilometer per auto.

Heb je wensen om eens naar een bepaald gebied te gaan, of een bepaald thema, of andere ideeën, laat het ons weten, zodat wij deze wensen in ons programma kunnen opnemen. Hopelijk tot ziens op één van onze excursies.

5 oktober Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 5 oktober weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p> plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

8 oktober Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Leven buiten de aarde'
Tijd	20.00 – 22.15 uur
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Harrie Eijsbouts
Omschrijving	<p>We vragen het ons allemaal wel eens af: kan ik niet verhuizen naar een andere planeet? Hoe realistisch is dat eigenlijk?</p> <p>Harrie Eijsbouts, vrijwilliger bij de Jan Paagman Sterrenwacht in Asten, neemt ons voor de beantwoording van deze vragen eerst mee naar het ontstaan van het leven op onze eigen Aarde, zo'n 4,6 miljard jaar geleden. Na ongeveer een miljard jaar kwam er zeer primitief leven in onze aardse oceanen, dat zich evolueerde tot het huidige planten, dieren en microbenrijk.</p> <p>In 1991 werd de eerste planeet ontdekt die draait om een andere ster en inmiddels zijn er al duizenden planeten ontdekt buiten ons zonnestelsel. Zijn er kansen op leven binnen ons eigen zonnestelsel, en welk leven dan?</p>

12 oktober Zaterdag

Onderwerp	Openbare Vogeltrekdag
Tijd	7.30 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Aan de oostgrens van Tilburg op het viaduct over het Wilhelminakanaal aan de Meierijbaan (oude Eindhovenseweg).
Omschrijving	Als de zomer op zijn einde loopt, gaan veel vogelsoorten op weg naar zuidelijke oorden. De ene soort gaat tot aan Zuid-Afrika zoals de Ooievaar en de Boerenwaluw. Andere soorten zoals vink- en lijsterachtigen trekken naar het zuiden van Europa of Noord-Afrika. De vogelwerkgroep telt ieder jaar in oktober de voorbij trekkende vogels op deze enigszins verhoogde plek in het landschap met zicht over de omgeving en de stad. Vooral de eerste uren van de dag geeft de hoogste concentratie aan vogels. Vink- en lijsterachtigen, Aalscholvers, ganzen en piepers trekken soms in flinke aantallen voorbij. Aan het einde van de ochtend begint, bij wat hogere temperaturen, mogelijk de roofvogeltrek. Op deze openbare dag kan iedereen aansluiten om mee te kijken en zich te laten informeren over het fenomeen vogeltrek. Je bent van harte welkom om dit fascinerende schouwspel mee te maken, je kunt en zelf bepalen op welk tijdstip en hoe lang je aanwezig wilt zijn.

19 oktober Zaterdag

Onderwerp	Paddenstoelenwandeling door 't Turkaa
Tijd	9.30 uur – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Turkaaweg (bij de visvijver) te Diessen
Contact	Aanmelden van 7 t/m 17 oktober bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	't Turkaa is een moerassig broekbos aan de oostkant van de Reusel tussen Baarschot en Diessen. Het is klein en van groot belang vanwege zijn diversiteit aan planten en dieren in verschillende leefgebieden. Onlangs is hier beekherstel afgerond. Een nieuw meanderend stroompje gaat het gebied vernatten. Nu kan de beek meebewegen met het veranderend klimaat door meer bestendig te zijn tegen veel regen of veel droogte. Daar waar geen ruimte was om meanders aan te leggen werden stuwen geplaatst met een vislift. Dit betekent een groter leefgebied voor vissen. Er zijn twee poelen gemaakt, goed voor amfibieën en allerlei waterorganisme. Verder is er een vleermuizenkelder. Ook is er veel moeite gedaan om de Japanse duizendknoop uit het gebied te saneren. Vandaag is er extra aandacht voor alle paddenstoelen die we in dit gebied tegen komen. José Langens laat ons zien hoe de paddenstoelenwerkgroep de inventarisatie doet.

29 oktober Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'WoodWideWeb'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	José Langens
Omschrijving	De werelden van planten en paddenstoelen zijn innig met elkaar verstrengeld. Uit onderzoek blijkt steeds duidelijker hoe alles in de natuur veel meer samenhangt dan we lang dachten. De Duitse boswachter Peter Wohlleben kwam in zijn boek 'Het verborgen leven van bomen' tot de conclusie dat bomen via hun wortels en wortelharen met elkaar en met hun nazaten niet alleen voedingsstoffen en suikers uitwisselen, maar ook chemische signalen, bijv. bij aanvallen door insecten. En hoewel de wortels van bomen ver kunnen reiken, is dat vaak niet voldoende om gedurende hun hele leven zichzelf te voorzien van de benodigde voedingsstoffen uit de bodem. Ze kunnen zich immers niet verplaatsen als de omstandigheden minder gunstig worden. Al zo'n 420 miljoen jaar geleden, toen de eerste planten zich vanuit de zee op het land vestigden, gingen ze daarom een samenwerking aan met schimmels, die met hun enorme ondergrondse netwerk aan zwamdraden planten en schimmels met elkaar verbinden. Dit netwerk wordt het Wood-Wide-Web genoemd. In deze presentatie gaan we nader kijken wat deze samenwerking inhoudt, hoe het werkt en wat het belang ervan is voor de natuur en voor de mens. Kortom, samen met José Langens, duiken we ondergronds, het Wood-Wide-Web in.

29 oktober Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Rechten voor de Natuur'
Tijd	19.30 – 22.00 uur.
Locatie	Cinecitta, zaal X
Contact	Aanmelden noodzakelijk via de website brabantsemilieufederatie.nl/activiteiten/
Omschrijving	De Brabantse Milieufederatie organiseert een lezing over rechten voor de natuur. Wat wordt er bedoeld met rechten voor de natuur? Waarom is het belangrijk? En hoe kan het natuurbeschermers helpen om op te komen voor de natuur? Met sprekers Jessica den Outer, Erik de Ridder en Matthijs Schouten wordt dieper op deze vragen ingegaan. Vaak worden er beslissingen genomen die de natuur raken, zonder dat de belangen van die natuur zelf worden meegenomen. Planten en dieren kunnen niet zelf opkomen voor hun rechten, maar natuurbeschermers wel. Hebben natuurbeschermers een sterkere positie als rechten van de natuur in ons juridisch systeem worden erkend? Deze vraag staat centraal tijdens de BMF-lezing.

2 november Zaterdag

Onderwerp	Natuurwerkdag
Tijd	09.30 – 15.00 uur.
Locatie/Vertrek	Informatie is beschikbaar op de website.
Contact	Aanmelden via natuurwerkdag.nl selecteer locatie Regte Heide
Omschrijving	<p>De plaggroep verzorgt al vele jaren een Natuurwerkdag in de omgeving van de Regte Heide. Op zaterdag 2 november gaan we aan de slag op de locatie Regte Heide/Den Ooievaarsnest</p> <p>Den Ooievaarsnest is een gevarieerd natuurgebied met bossen, weides, vennen, heideveldjes en de laaglandbeek De Oude Leij. Het grenst aan de natuurgebieden de Hoevens en De Regte Heide. In de loop van de jaren zijn er een aantal exoten onze natuur binnengedrongen. Met name de Amerikaanse vogelkers. Deze snelle groeiers verdringen de oorspronkelijke vegetatie.</p> <p>We gaan op de Natuurwerkdag de Amerikaanse vogelkers in een bosperceel verwijderen. De werkzaamheden bestaan uit het zagen van kleine bomen en struiken.</p> <p>Als je zelf brood voor de lunch meeneemt zorgen wij voor koffie thee en een lekker kopje soep.</p>

8 november Vrijdag

Onderwerp	Excursie door de Baardwijkse Overlaat
Tijd	09.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	Parkeerplaats van de Hoffmanflat voor de ingang van de flat (i.v.m. de vrijdagmarkt op het Wagnerplein).
Contact	Aanmelden van 27 oktober t/m 6 november bij Stella Wesel (excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden.</p> <p>De Baardwijkse Overlaat is grotendeels eigendom van Natuurmonumenten. De oude functie van dit natuurgebied zit nog altijd in zijn naam verwerkt. Het gebied werd vroeger gebruikt als overlaat. Bij hoge waterstanden in de Maas stroomde het water naar de Overlaat zodat stroomafwaarts geen dijken doorbraken. Hierdoor ontstonden zogeheten spoelgaten. De verschillende spoelgaten geven onderdak aan kikkers en salamanders. Het gebied kenmerkt zich door een afwisseling van vennen, bossen en grazige weilanden. Natuurmonumenten heeft met succes de Amerikaanse vogelkers in de Baardwijkse Overlaat bestreden en laat ook grazers hier hun werk doen; dit alles om de diversiteit niet kwijt te raken.</p>

12 november Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'De terugkeer van de wolf'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Sprekers	Ton Popelier en Bart van Ekkendonk
Omschrijving	<p>Vijf jaar geleden was het een mijlpaal: de wolf was terug in Nederland! Het begon op de Veluwe, inmiddels heeft ook Brabant steeds meer met dit legendarische roofdier te maken. Zijn terugkeer roept zeer tegenstrijdige en emotionele reacties op. Natuurliefhebbers zijn euforisch, schapenhouders vrezen voor het einde van hun broodwinning/hobby. <i>'Ze horen hier niet thuis, geen schaaap is meer veilig'</i> versus <i>'Schapenhouders schreeuwen moord en brand, maar doen niets'</i>.</p> <p>Stof genoeg dus voor een boeiende lezing. Waar komen deze wolven vandaan? Liggen er kansen voor de diersoort in onze provincie of moet alles op alles gezet worden om wolven te verdrijven? Zijn schapenhouders bij voorbaat kansloos of zijn er mogelijkheden om hun dieren te beschermen? Wolfdeskundige Ton Popelier en schapenhouder Bart van Ekkendonk zijn de sprekers op deze avond.</p>

23 november Zaterdag

Onderwerp	Wandeling langs de Kleine Dommel
Tijd	9.15 uur- 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Station Tilburg Centraal
Contact	Aanmelden van 11 t/m 21 november bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>We starten bij station Geldrop en eindigen bij de bushalte bij Wettenseind. We lopen langs de Kleine Dommel. Onderweg komen we langs Kasteel Geldrop, we lopen door de Urkhovense Zegge een prachtig beekdalmoeras. We passeren twee watermolens de Opwettense en de Collse watermolen. De Opwettense watermolen is de grootste van Nederland en heeft dienst gedaan als olie- houtzaag- en volmolen en is tegenwoordig buiten bedrijf. De Collse watermolen maalt nog steeds graan. Bij de bushalte bij Wettenseind pakken we de bus terug naar Eindhoven.</p>

7 december Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 7 december weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p>plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

10 december Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Planten en hun belagers'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Paul van Wielink
Omschrijving	<p>Er zijn ruim 1.000 soorten planten in Nederland en nog veel meer organismen die ervan leven: bacteriën, schimmels, aaltjes, mijten en allerlei insecten. Deze laatste zijn de hoofdrolspelers in het verhaal van Paul van Wielink; met name de heel bijzondere interacties, zoals gallen en bladmineerders komen ter sprake.</p> <p>Paul geeft voor de pauze een inleiding over de verschillende vormen en het herkennen van aantastingen van planten. Na de pauze gaat hij specifiek in op de belagers van de eik.</p>

Fagus-Stigmella hemargyrella (foto P. van Wielink)

13 december Vrijdag

Onderwerp	Wandeling langs de Zandleij via de nieuwe grond van Land van Ons
Tijd	10.00 – 13.00 uur.
Locatie/Vertrek	parkeerplaats boshoeve Sprankenhof Schoorstraat 26 A Udenhout
Contact	Aanmelden van 1 t/m 11 december bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Land van Ons is een coöperatie die werd opgericht om de biodiversiteit op landbouwgrond te vergroten. De leden worden collectief eigenaar van de aangekochte landbouwgrond. Aangekochte landbouwgrond blijft landbouwgrond en wordt geen officiële natuurground. Maar deze landbouwgrond komt er heel anders uit te zien door meer ecologisch en kleinschalig landbouwbeheer toe te passen. De coöperatie richt haar aandacht op verbetering van het landschap en vergroting van de biodiversiteit. In Udenhout is Land van Ons in gesprek geweest met een aantal kandidaten die interesse hebben getoond om deze grond te pachten. Uiteindelijk is de keuze gevallen om in zee te gaan met Boshoeve Sprankenhof. De wandeling leidt ons langs de Zandleij, langs de aangekochte agrarische grond van Land van Ons en over boshoeve Sprankenhof.

21 december Zaterdag

Onderwerp	Wandeling in de Reuselse Moeren
Tijd	10.00 – 14.00 uur.
Locatie/Vertrek	Aabe-terrein, Wethouder van Ierlantstraat. (achter de Praxis)
Contact	Aanmelden van 9 t/m 19 december bij Stella Wesel (✉ excursies@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	Geef ook aan of je met een auto komt en of je eventueel wilt rijden. De Reuselse Moeren liggen in een uiterste hoek van Reusel tegen de grenzen van Arendonk en Postel. Het is een grotendeels afgegraven hoogveengebied. De gewonnen turf werd gebruikt als brandstof, om de huizen te verwarmen in de periode die ook wel de Kleine IJstijd wordt genoemd. Later werd de turf gebruikt als brandstof voor brouwerijen en andere industrieën. Na het afgraven van de gronden werd het gebied gebruikt als landbouwgrond en op de lager gelegen gebieden ontstonden veenplassen. Het hoogveenreservaat De Reuselse Moeren is een van de weinige hoogveengebieden die Nederland nog kent. Daarom is Staatsbosbeheer er erg zuinig op. Bedoeling is om het bestaande hoogveen te behouden en het nog verder te laten aangroeien. Hiervoor zijn stuwen aangelegd, die goed te zien zijn in de Vaartloop. Vroeger werd deze waterloop gegraven ter afwatering van het veen. Nu moeten de stuwen er voor zorgen dat het gebied vochtig blijft. Jan Cortens leidt de wandeling door dit gebied.

4 januari Zaterdag

Onderwerp	Werkdag Plaggroep
Tijd	09.00 – 12.30 uur.
Locatie/Vertrek	Locatie wordt doorgegeven na aanmelding
Contact	Aanmelden bij Berry Staps (✉ plaggen@tilburg.knnv.nl).
Omschrijving	<p>De plaggroep gaat op zaterdag 1 januari weer aan de slag op de Regte Heide. Als je een keer mee wil komen helpen dan ben je van harte welkom. We starten om 9.00 uur en verwachten rond 12.30 uur weer te stoppen. Als je een indruk wilt krijgen over een werkdag van de plaggroep kijk dan op de website:</p> <p>🌐 plaggroepknnvtilburg.wordpress.com/verslag/</p> <p>Het is noodzakelijk dat je vooraf aangeeft dat je komt zodat er gereedschap geregeld kan worden en dat we je kunnen bereiken bij wijzigingen nav weersomstandigheden.</p>

14 januari Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Insectenonderzoek in Mongolië'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	André van Eck
Omschrijving	<p>André van Eck is inmiddels zesmaal op insectenexpeditie geweest in Mongolië. Hij raakte gefascineerd en richtte zijn stichting BioMongol Foundation op, die bijdraagt aan het behoud van <i>de</i> biodiversiteit in <i>Mongolië</i> door middel van entomologisch onderzoek.</p> <p>Tijdens deze lezing vertelt hij over de verschillende expedities, waaraan ook leden van onze KNNV-afdeling hebben deelgenomen. Deze lezing geeft een indruk van de diverse landschappen in Mongolië, maar kaart ook de uitdagingen en bedreigingen aan waarmee het land te kampen heeft. Natuurlijk ontbreken de fraaie plaatjes (en filmpjes!) niet!</p>

Onon river panorama (foto A. van Eck)

11 februari Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'Sterrenbeelden'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Wim Holwerda
Omschrijving	Als je de sterrenhemel interessant vindt, kom je al snel in aanraking met sterrenbeelden. Door de verschillende sterrenbeelden te leren (her)kennen kun je makkelijk de weg aan de nachtelijke hemel vinden. Maar het roept ook vragen op: waar komen onze sterrenbeelden bijvoorbeeld vandaan en sinds wanneer kennen we ze? Welke rol heeft de mythologie gespeeld bij het ontstaan van de sterrenbeelden? Wanneer kunnen we de verschillende sterrenbeelden het beste zien aan de hemel? Ook interessant is om te zien hoe in andere culturen naar de sterrenhemel wordt gekeken. Behalve dit alles geeft Wim Holwerda ook nog een aantal praktische tips en handige hulpmiddelen.

11 maart Dinsdag

Onderwerp	Lezing 'De ontwikkeling van het landschap sinds het Holoceen'
Tijd	20.00 – 22.15 uur.
Locatie	Theaterzaal Natuurmuseum Brabant
Spreker	Eckhart Heunks
Omschrijving	Landschapsarchitect Eckhart Heunks schetst in zijn lezing een regiospecifiek en gedetailleerd beeld van de aardkundige ontwikkelingen in onze omgeving. Tijdens archeologisch onderzoek in onze gemeente is de afgelopen twintig jaar structureel aandacht besteed aan de aardkundige aspecten van het landschap. Door te letten op de vormingsprocessen van het landschap, de bodemprocessen die erin hebben plaatsgevonden en de hydrologische ontwikkelingen gedurende het Holoceen kunnen we het ontstaan van het landschap steeds beter begrijpen- en er een boeiende lezing over organiseren!

Paddenstoelen- en korstmossen

Bij het verschijnen van deze editie van de Oude Ley is het paddenstoelenseizoen alweer in volle gang. Er worden door de paddenstoelenwerkgroep wekelijks één of meerdere excursies georganiseerd voor de leden van de groep, maar het altijd mogelijk met ons mee op excursie te gaan. Het programma 2024 is te vinden op de site van KNNV Tilburg onder Werkgroepen – Paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep. Wil je graag mee, meld het dan bij ✉ paddenstoelen@tilburg.knnv.nl. Daarnaast zijn de leden van KNNV Tilburg welkom om deel te nemen aan de excursie van de paddenstoelenwerkgroep, die aangekondigd wordt op de site van KNNV Tilburg onder 'Agenda'. Wie geen lid is van de paddenstoelen- en korstmossenwerkgroep en graag op de hoogte gehouden wil worden van de activiteiten, kan zich aanmelden bij de werkgroep ✉ paddenstoelen@tilburg.knnv.nl

Donzige melkzwam (foto J. Langens)

Plaggen

De plaggroep is weer uit de zomerslaap (broedseizoen rust) ontwaakt. Op onze website kun je zien op welke dagen we werken. We werken van 09.00 tot ongeveer 12.30 uur.

Als je een keer wilt meehelpen neem dan contact op met Berry Staps

✉ plaggen@tilburg.knnv.nl

In de maand oktober/november verzorgen we weer de schoolklusdagen. We gaan met een (basis)schoolklas groep 8 een dagdeel aan het werk in de natuur.

2 november verzorgen we weer een Natuurwerkdag. Heb je zin om een dagje lekker in de natuur te werken, meld je aan op Natuurwerkdag.nl

Door de overvloedige regenval van afgelopen jaar heeft de heide dit jaar uitbundig gebloeid. Ik hoop dat velen daarvan hebben genoten.

Publieksexcursie Dongelanden

Guido Stoker

Enthousiasmeren

Conform de aankondiging in de laatste Oude Ley heb ik op zaterdag 17 augustus een fiets- en wandelexcursie gehouden langs de Reeshofweide, het Wilhelminakanaal, de Koeweiden en de Lange Rekken. Er waren acht deelnemers waarvoor dit gedeelte van de Dongelanden voor vrijwel allemaal nog helemaal nieuw was. Relatief weinig personen, maar allemaal wél erg gemotiveerd. Het weer werkte mee. De meeste planten waren echter al uitgebloeid en/of stonden in het zaad. Augustus is natuurlijk ook niet de beste maand om veel vogeltjes te zien. Door het natte voorjaar was het, zoals overal in Nederland, met de dagvlinders eveneens niet best gesteld. Dan rest er niet anders op dan een ander enthousiasmerend verhaal te vertellen.

De Rekken met Vislift (foto G. Stoker)

Boerenland-natuur

Na uitleg over de ligging van diverse deelgebieden op de kaart, fietsten we langs het kanaal en de Flaassendijk. Van daaruit goed zicht op de Koeweiden, waar natuurlijk van alles over te vertellen valt. Er was net gemaaid volgens de sinus-methodiek: 80% maaien; 20% laten staan. De Grote zilverreiger die we zagen was op de gemaaide terreindelen natuurlijk aan het 'muizen'. We vervolgden onze fietstocht over het onverharde, maar sterk begroeide pad langs de Dongeloop. Beetje ruig, maar wél avontuurlijk. Vandaaruit een mooi beeld van het 'Rustgebied voor Boerenlandnatuur' de Lange Rekken. Met bijbehorend toelichting over de herinrichting van het gebied en het gevoerde beheer. Doorgefietst naar de vislift, waar ik heb uitgelegd hoe deze functioneert. Voor iedereen een nieuw verhaal.

Project Partridge

Vervolgens een wandeltocht door de normaal niet vrij toegankelijke Lange Rekken. De broedtijd is voorbij dus kon het gebied bij uitzondering opengesteld worden voor de excursiegroep. In de berm langs het zandpad werden nog net enkele bloeiende exemplaren van de minder algemene Grote pimpernel aangetroffen. Tussen de koeien door wandelend naar de vogelakker en keverbank.

Uitleg over het miniproject Partridge dat beoogt de veld- en akkervogels van het traditionele agrarische cultuurland te bevorderen. Doorgelopen naar de Kievitsrug, een ongeveer twee meter hoger liggende zanddonk met een tiental 150-200 jaar oude eiken. Toelichting gegeven over het gevoerde beheer van hooilanden, vogelakkers, keverbanken en struweelhagen. Het tegelijkertijd opvliegen van zo'n 250 Grauwe ganzen was voor menigeen spectaculair.

Wandelen tussen d koeien (foto G. Stooker)

Geslaagd

Ondanks het vrijwel ontbreken van bijzondere flora en fauna-waarnemingen werd de excursie door de deelnemers al met al toch geslaagd genoemd. De vraag was, wanneer ik weer een excursie zou geven. Ik vond het zelf ook prettig om naar de aandachtige deelnemers veel kwijt te kunnen over het landschap van het Rijensbroek, de historie van het grondgebruik, de herinrichting ten behoeve van de natuur en het gevoerde natuurbeheer.

Bescherming van weide- en akkervogels omgeving Lange Rekken

Frans Stoop

Inleiding

Het is al weer zes jaar geleden dat Ben Akkermans, coördinator van de vogelwerkgroep, mij vroeg of ik lid wilde worden van een nieuw op te richten weidevogelbeschermingsgroep in de omgeving van De Lange Rekken. Ben was daarover benaderd door Guido Stooker, die op zijn beurt gevraagd was door Maaïke Riemsdag namens het Brabants Landschap. Maaïke was toen de coördinator van alle beschermingsgroepen binnen de ABG-gemeenten, zijnde Alphen, Baarle-Nassau Chaam en Gilze en Rijen. De reden van haar verzoek was, dat haar ter ore was gekomen dat de gemeente Tilburg zou gaan beginnen met de aanleg van het natuurgebied De Lange Rekken (ter compensatie van de aanleg van de Burgemeester Letschertweg).

Over de vraag van Ben hoefde ik niet lang na te denken. Het leek me wel wat en lekker dicht bij huis (Reeshof), dus het werd een 'ja'.

Oprichting en Eerste Jaar (2019)

Onze groep werd gevormd door Guido als coördinator, aangevuld met Loek en Johan, ervaren vrijwilligers uit Rijen, en mijzelf. Voordat we aan ons veldwerk begonnen, volgden we samen met zo'n veertig andere nieuwe vrijwilligers een cursus in Made. Tijdens deze cursus, die over drie avonden was verspreid, leerden we alles over de bescherming van weide- en akkervogels, hun nestgedrag en de bedreigingen waarmee ze te maken hebben. En toen kwam de praktijk, waarbij we ons zouden concentreren op de Lange Rekken zelf en op een viertal aangrenzende boerenlandpercelen. Onze aandacht ging vooral uit naar de Kievit, Scholekster en Wulp, soorten waar het bepaald niet goed mee gaat. Grutto's en Tureluurs hoef je in dit gebied niet te verwachten, en soorten zoals de Gele kwikstaart, Graspieper en Veldleeuwerik hebben minder bescherming nodig omdat hun nesten goed verborgen liggen, vaak langs slootkanten, en zelden bedreigd worden door landbouwvoertuigen.

Hoewel Kieviten ook nestelen in gras, geven zij duidelijk de voorkeur aan akkerland, waar het voorgaande jaar bijvoorbeeld aardappel, biet of vooral mais was verbouwd. Ook de Scholekster broedt op akkers of in gras, maar in toenemende mate ook op platte daken met grind in bebouwde kommen en industrieterreinen. De Wulp nestelt in hoog gras.

De verrekijker is belangrijk, want het veldwerk begint met observeren, observeren en nog eens observeren. Zaken als vliegbewegingen, balts- en territoriumgedrag zijn van belang. Doorgaans gaat het om Kieviten en als hun aanwezigheid is vastgesteld, kan het land worden opgegaan. Uiteraard is tevoren toestemming verkregen van de grondeigenaar. Op een onderlinge afstand van vier tot vijf meter loopt de groep dan heen en weer over het perceel. Rieten mandjes, bamboestokken en een schepje worden meegenomen. Dit om gevonden nestjes met eieren te kunnen beschermen. Gevonden eieren worden overgebracht naar een nagebootst nestje in het mandje, met de punten van de eieren naar het midden, waarna het mandje ingegraven wordt. De vogels broeden daarna weer gewoon verder. Een meter of vijf vóór en achter het nestje wordt een bamboestok geplaatst ter markering van het nest. De boer wordt in kennis gesteld zodat hij een seintje kan geven wanneer het land bewerkt gaat worden (bijvoorbeeld culteren, ploegen, zaaien, mesten of spuiten). Er kan dan een vrijwilliger naartoe om bij nadering van het landbouwvoertuig het mandje op te nemen en na bewerking terug te plaatsen.

Bij onze eerste tocht over zo'n akker vonden we meteen enkele nesten met kievitseieren, die op de voorgeschreven wijze werden beschermd. De gegevens werden door Johan ingevoerd op de boerenlandvogelmonitor, want alles moet geregistreerd worden. Ook de voortgang of de eieren zijn gepredeerd, verlaten of uitgekomen en zo mogelijk ook of de pullen groot en vliegvlug geworden zijn.

Dat eerste jaar (2019) waren de resultaten bemoedigend. We vonden meerdere nesten, waaronder kievitseieren en een broedende Scholekster, hoewel de Wulp nog ontbrak.

Een kunstnest (mandje) wordt ingegraven en gemarkeerd met stokken (foto F. Stoop)

Vervolgjaren en Uitdagingen

2020: In 2020 veranderde de samenstelling van onze groep enigszins. Guido richtte zich meer op het adviseren van de gemeente over het beheer van De Lange Rekken, De Koeweiden en De Reeshofweide. Ter vervanging van Guido werd ons team uitgebreid met een nieuw

lid. Ook al was het in dat eerste coronajaar allemaal wat moeilijker te organiseren, hadden we toen ongeveer vergelijkbare resultaten, met dien verstande dat we nu ook een wulpennest vonden, in het weiland rechts van de bocht in de Flaassendijk. De Wulp heeft daar vaker gebroed en Wulpen komen in het algemeen elk jaar terug naar dezelfde omgeving.

Loek en ik stonden daar te kijken naar het kopje van een door het hoge gras heen en weer lopende en af en toe wegduikende Wulp (vrouwkje). Het mannetje stond aan de rand van het perceel te waken. Toen we het vrouwkje al een minuut of tien niet meer gezien hadden, stond voor ons vast dat daar waar we haar het laatst gezien hadden, het nest moest zijn. Het was zo'n 150 meter door het hoge gras, maar we liepen er recht op af. Toen de Wulp op een meter of vijf van ons vandaan opvloog, hadden we het nest. Kassa, vier eieren. De betreffende boer verwittigd met het verzoek om bij eventueel maaien om het gemarkeerde gedeelte (vier stokken) heen te maaien. Hij ging de volgende dag maaien en zou er rekening mee houden. Toen we een weekje later terugkwamen om, ter bescherming tegen bijvoorbeeld vossen, een raster om het niet gemaaide gras te plaatsen, bleken de eieren intussen te zijn uitgekomen. De boerin kwam ons vertellen dat ze 's morgens aan de rand van het perceel jonge Wulpen had gezien. In het naastliggende terrein was voldoende beschutting voor de pullen.

2021: In 2021 één nest van Wulp. Een boer had mij gemeld dat hij bij het maaien een wulpennest had gevonden. Een flink gedeelte rondom het nest had hij niet gemaaid. Toen ik meteen de volgende ochtend ging kijken waren de eieren weg. Het looppaadje door het gras had de predator de weg gewezen. Deze ervaring benadrukt maar weer eens de kwetsbaarheid van weidevogelnesten en de noodzaak van effectieve bescherming.

2022: In 2022 weer wel succes voor de Wulp. Nu aan de andere kant van de bocht in de Flaassendijk. De betreffende boer liet, tegen een vergoeding van het Brabants Landschap, een strook van ongeveer één hectare ongemaaid om de jonge Wulpen voldoende beschutting en vluchtruimte te bieden. De jonge Wulpen zijn toen veilig opgegroeid.

Leuk was ook de vondst van een nestje met vier eitjes van de Kleine plevier.

2023: Vorig jaar stond ik er een beetje alleen voor. Mijn metgezellen van de andere jaren waren er vanwege persoonlijke omstandigheden allemaal mee gestopt. Af en toe kreeg ik hulp van iemand van één van de andere loopgroepen. Desondanks was het best een goed seizoen met 27 gevonden nesten, waarvan 15 uitgekomen.

En ook nu weer wulpensucces, in hetzelfde grasland als in 2020. Maar dat was niet echt onze verdienste. Op een avond was een loonwerker aan het maaien en omdat wij daar een wulpennest vermoedden, zijn we er vlug met een sleeptouw overheen gegaan. De loonwerker zou dan eerst een ander stuk gaan maaien. Door het 15 meter lange touw over het gras te slepen, zou de Wulp moeten opvliegen. Maar dat gebeurde niet, dus kon er gemaaid worden. Toen ik er de volgende dag langsfietsde, zag ik tot mijn verbazing dat een stuk van zo'n 100 vierkante meter niet gemaaid was. Toch een nest? De boer reageerde heel nonchalant: 'Ja daar zat een Wulp, dus is het niet gemaaid'.

2024: Enkele wervingsacties resulteerden in een vernieuwd en versterkt team van zeven personen. Drie van hen hebben ervaring met weidevogelbescherming, drie anderen hebben uitgebreide vogelkennis (waaronder Eric Greweldinger van de vogelwerkgroep), en één nieuw lid is nog zonder ervaring, maar leergierig en enthousiast. De resultaten evenwel waren enigszins tegenvallend. Ondanks het feit dat we meer percelen konden belopen dan in voorgaande jaren, vonden we slechts 19 nesten, waarvan er 10 uitkwamen. Hoewel we voortdurend Wulpen waarnamen, slaagden we er niet in om een broedlocatie vast te stellen. Lag dit alles misschien aan het zeer natte voorjaar? Waarschijnlijk niet, want bij de andere loopgroepen was zelfs sprake van betere resultaten, met name aangaande de Wulp. Bovendien is nattigheid voor weidevogels beter dan droogte en ook wij, vogelaars, vinden dat eigenlijk wel fijn. Daar staat dan weer tegenover dat meerdere keren geplande loopafspraken moesten worden verzet. Verder was die grote hoeveelheid regen heel vervelend voor de boeren. Zij konden niet het land op en moesten hun werkzaamheden keer op keer uitstellen. En ook wij moesten er rekening mee houden. Een paar keer bleef iemand op een net wat te drassig deel vastzitten in de modder. Eric moest zelfs een keer uit een laars stappen omdat deze steeds vaster de modder in gezogen werd, tot over de rand van zijn laars.

Scholekster op nest (foto F. Stoop)

Samenwerking met Boeren

Samenwerking met Boeren en Nieuwe Initiatieven

Gedurende de afgelopen jaren is de samenwerking met de lokale boeren essentieel gebleken voor het succes van onze groep. Op één uitzondering na, hebben alle boeren actief meegewerkt door ons op de hoogte te stellen wanneer ze nesten vonden of kuikens zagen. Bij landbouwwerkzaamheden verplaatsten ze zelf tijdelijk het mandje met eieren, om het daarna weer terug te plaatsen.

Dankzij de inzet van één van de nieuwe vrijwilligers hebben we zelfs een dronepiloot gevonden die ons volgend jaar gaat helpen bij het opsporen van nesten. Daarnaast is er een Facebookgroep opgericht en heb ik een WhatsApp-groep aangemaakt voor alle betrokken boeren en vrijwilligers, wat dit jaar al goed heeft gewerkt.

Bij onze gezamenlijke zoektochten (van 8.30 tot ca 12.00 uur) zorgde steeds één van ons voor koffie en koek. Boer Jan Pijnenburg, een gepensioneerde boer, bood ons spontaan aan om dan gebruik te maken van zijn voormalige koeienstal, die was omgebouwd tot een mooie ruimte met tafels en stoelen. Daar hebben we een aantal keren gretig gebruik van gemaakt, terwijl Jan er, op uitnodiging, soms gezellig bij kwam zitten. Ook weer zo'n fijn contact, tot ieders genoegen.

In deze ruimte hebben we in juli ook een afsluitende bijeenkomst gehouden met ons team en betrokken boeren. Onder het genot van een kopje koffie/thee en gebak is het seizoen doorgenomen en zijn afspraken gemaakt voor volgend jaar. Ook onze toekomstige dronepiloot was aanwezig om ons alvast enig inzicht te geven hoe het werken met een drone gestalte zou kunnen krijgen. Dat moet nog worden uitgewerkt, maar het biedt zeker mogelijkheden. We zullen zien volgend jaar.

Gezellig de resultaten bespreken (foto F. Stoop)

MAS tellingen

Begin 2021 werden we door Jochem Sloothaak, toenmalig provinciaal coördinator soortenbescherming van het Brabants Landschap, gevraagd om in hetzelfde gebied ook MAS-tellingen te doen. Dat zijn Guido en ik gaan doen. MAS staat voor Meetnet Agrarische Soorten. Op een aantal vaste punten moet steeds gedurende 10 minuten geteld worden. Resultaten worden ingevoerd in de Avimap van Sovon.

In ons weidevogelbeschermingsgebied gaat het in totaal om 10 punten, meestal langs weg of pad, maar ook achter op een boerenerf of midden in De Koeweiden en De Lange Rekken.

We doen dat nu vier jaar, elk jaar 4x tussen april en juli en 1x in de winterperiode. Af en toe fietst er een andere vogelaar van de Vogelwerkgroep of Weidevogelbeschermingsgroep met ons mee. We zijn dan toch wel zo'n 3,5 tot 4 uur onderweg. Maar wel leuk om te doen en verrassend vaak met leuke waarnemingen, tot wel méér dan 40 soorten.

Onlangs ontdekte ik dat er in de winter eigenlijk drie tellingen gedaan moeten worden. We kunnen dus aan de bak.

Een nieuwe generatie weidevogel (foto F. Stoop)

De Habitats van de Regte Heide

Zwak gebufferde vennen

Berry Staps

De Regte Heide is een van de 15 Natura-2000 gebieden in Brabant.

Begin 2023 is in opdracht van Provincie Brabant de staat van de N-2000 gebieden in kaart gebracht. Het resultaat is een Natuurdoelanalyse van elk N-2000 gebied.

In dat document wordt de staat van de natuur beschreven.

De Regte Heide ontleent zijn status van N-2000 aan de bijzondere ligging. Tijdens de laatste ijstijd is een langwerpige zandrug ontstaan met aan beide flanken een beekdal. Door deze situatie zijn er diverse habitats ontstaan.

De bijzondere habitats op de Regte Heide zijn:

- H3130 Zwakgebufferde vennen
- H3160 Zure vennen
- H4010A Vochtige heiden
- H4030 Droge heiden
- H6410 Blauwgraslanden
- H7140A Overgangs- en trilvenen
- H7150 Pioniervegetaties met snavelbiezen
- H91E0C Vochtige alluviale bossen (beekbegeleidende bossen)

In de komende uitgaven van de Oude Ley zal telkens een Habitattype uitgelicht worden. In deze Oude ley behandelen we :

Habitat H3130 zwak gebufferde vennen

Beschrijving habitattype

Een zwak gebufferd ven bevat helder water met begroeiing van biesvormige planten. Het water is voedselarm en bevat bicarbonaat (zure vennen bevatten geen bicarbonaat).

De vennen ontvangen voornamelijk grondwater dat bodemlagen heeft gepasseerd waarin het mineralen heeft kunnen opnemen.

De meeste van de vennen van dit habitattype zijn niet meer dan enkele tientallen meters lang en breed. Ondanks de beperkte omvang komen er een groot aantal soorten voor, waaronder veel pioniersoorten van kale oevers en open water. De leefgemeenschappen rond deze vennen vertonen een grote variatie binnen een klein oppervlak. Dat komt door allerlei milieuverschillen en overgangssituaties (gradiënten). Kenmerkende soorten zijn Waterlobelia, Oeverkruid, Ongelijkbladig fonteinkruid, Pilvaren, Moerashertshooi, Veelstengelige waterbies, Grote en Kleine biesvaren. Sommige van de pioniergemeenschappen komen binnen vensystemen alleen voor op kale vochtige plekjes in het hogere gedeelte van de oeverzone.

Zwak-gebufferd ven (foto B. Staps)

Locaties

De oppervlakte aan zwak gebufferde vennen op de Regte Heide komt uit op een totaal van 4,66 ha. In natte jaren blijft het oppervlak vennen gelijk. In droge jaren vallen de vennen snel droog en is het oppervlak beduidend kleiner. De Regte Heide/Riels Laag kende tot tien jaar geleden nauwelijks zwak gebufferde vennen. De vennen in de heide en het bos waren allemaal zuur of verzuurd. Uitbreiding is waarschijnlijk nog steeds gaande sinds de herinrichting tien jaar geleden. Ruim tien jaar geleden zijn in het Riels Laag Noord gronden afgeplagd in het kader van natuurontwikkeling. De afgeplagde gebieden zijn permanent watervoerend. Ze worden gevoed met voedselarm lokaal kwelwater afkomstig van de heide. Hier ontstaan typische condities die passen bij zwak gebufferde vennen. Na het afplaggen vormen de hydrologische omstandigheden in dit gebied en de aangetroffen plantensoorten een goede aanwijzing voor potenties in Riels Laag Noord. Ter plekke van de afgeplagde delen, ten noorden van het Riels Hoefke in het Riels Laag, zijn in het water soorten aangetroffen, zoals Duizendknoopfonteinkruid, Klein blaasjeskruid, Snavelzegge, Veldrus en Veelstengelige waterbies. Verderop komen velden met Snavelzegge voor en vegetaties met Snavelbies. Dit zijn soorten van zwak gebufferde vennen en duiden op de potenties voor de ontwikkeling van dit habitatype. Zwakgebufferde vennen treffen we onder andere aan in het Riels Laag (Noord), bij het vennencomplex het Rietven en bij het vennencomplex van de Leemkuilen.

Kwaliteit

De huidige kwaliteit is als goed beoordeeld en de trend als stabiel. De kwaliteit van deze habitattypen gaat de laatste jaren wel hard achteruit. Dat wordt mede veroorzaakt door verdroging en verzuring.

Nationaal zijn zwak gebufferde vennen schaars verspreid over Nederland. Gezien de kenmerkende vegetaties en libellen die aan dit beheertype gebonden zijn heeft Nederland op zowel nationaal als internationaal niveau een grote verantwoordelijkheid om dit beheertype in stand te houden.

Uit de NDDF-data blijkt dat de typische soorten van zwak gebufferde vennen in het Natura 2000-gebied Regte Heide/Riels Laag in aantal afneemt.

Er horen 23 typische soorten bij zwak gebufferde vennen.

- tot 2010 kwam 43% van het totaal aantal typische soorten nog voor,

- van 2010-2016 kwam nog 39% voor

- van 2017-2022 kwam nog 35% voor.

Dit kan een indicatie zijn van een verslechterde kwaliteit. Echter, er zijn nog onvoldoende gegevens beschikbaar om hieruit een trend vast te kunnen stellen.

Er zijn ook positieve aspecten. De meer recente waarneming van de Witte waterranonkel is bijzonder, omdat het een rode lijst-soort is die sterk achteruit is gegaan sinds 1950.

Witte waterranonkel (foto B. vd Par)

Bedreigingen

Zoals bijna alle Natura-2000 gebieden wordt de Regte Heide omgeven door stedelijk - of agrarisch gebied. Dit heeft gevolgen en kan leiden tot een bedreiging voor de kwaliteit van de natuur.

Organische stoffen

De zwak gebufferde vennen zijn gevoelig voor een geleidelijke opeenhoping van organische stof (plantengroei, inwaaierende bladeren). De ophoping van organische stof belemmert in principe de instandhouding van de vegetatie, omdat er minder minerale bodem beschikbaar is voor soorten die deze nodig hebben.

Windwerking en planten die zuurstof inbrengen (via de wortels) vertragen deze ontwikkeling. Ook incidentele droogval remt de ophoping van organische stof door de oxidatie daarvan.

Droogte

De laatste jaren vallen vennen vaker en voor langere tijd droog.

Enkele vennen op de heide en de vennen in Riels Laag hebben toestroom van grondwater en zijn daarmee grondwaterafhankelijk. Menselijk gebruik, door landbouw en drinkwaterwinning (geplande uitbreiding) leidt tot een afname van de toestroom van grondwater voor de vennen en dat zorgt voor een bedreiging. Deze wateronttrekking is in combinatie met het gebrek aan regenwater een steeds groter wordende bedreiging. Bij langere droogte wordt de vraag naar water evenredig hoger.

Stikstof

De aanvoer van meststoffen via atmosferische depositie of door pleisterende ganzen kan de ontwikkeling negatief beïnvloeden.

De KDW (kritische depositie waarde) van het habitatype wordt zowel in het referentiejaar 2020 alsook in de prognose van 2030 overschreden.

Als gevolg van overschrijding van de KDW bestaat het risico dat de kwaliteit van het habitatype wordt aangetast door verzuring en/of vermesting door stikstofdepositie. Door overmatig stikstofdepositie in het water zal het voedselarme aspect van het water afnemen, met als gevolg meer plantengroei en mogelijk verlanding van het ven.

Exoten

Uit waarnemingen is gebleken dat er in sommige vennen *Watercrassula* voorkomt. Het overwoekeren van de vegetatie door deze exoot is een bedreiging van de kwaliteit van de vennen.

Watercrassula (foto B. Staps)

Maatregelen

Beheerders van Natura-2000 gebieden hebben een instandhoudingsverplichting ten aanzien van de kwaliteit van de natuur. Daarvoor worden maatregelen ter verbetering uitgevoerd.

Hydrologische maatregelen

In het Riels Laag zijn de belangrijkste sturende processen voor dit habitattype, de kwelstroom vanuit de Regte Heide en de drainerende werking van de Oude Leij. Door het opstuwen van de Oude Leij in het zuidelijk deel van het Riels Laag en de Papenmoeren wordt het grondwater op de heide minder snel afgevoerd waardoor de kwel langer standhoudt.

Het lokale kwelwater is echter sterk afhankelijk van de condities van in dit geval de heide, dus dan moeten daar nog wel voldoende bufferstoffen aanwezig zijn om een goede kwaliteit kwel te realiseren. Met steenmeel wordt geprobeerd om de bufferstoffen (mineralen) aan te vullen en ervoor te zorgen dat de lokale grondwaterstroom geschikt blijven.

De Oude Leij stroomt aan de westzijde van de vennen. De waterkwaliteit van de Oude Leij is nog niet goed genoeg en daarom wordt dit water gescheiden van de vensystemen afgevoerd. Er geen risico van instroom van water uit de Oude Leij in de vennen.

De drainerende werking van de Poppelsche Leij (oostkant van de heide) en de bijbehorende sloten in het beekdal verhindert momenteel de ontwikkeling van het dit habitattype op de Regte Heide. Het Rietven valt daarbij nogal eens droog. Door de droge jaren wordt het effect van verdroging versterkt. Momenteel vallen vennen langdurig en helemaal droog in plaats van gedeeltelijk. De Regte Heide/Riels Laag is op dit moment nog te droog om optimaal aan de vereisten van zwak gebufferde vennen te voldoen. Er zijn vergevorderde plannen om het peil in de Poppelsche Leij te verhogen. Daarnaast worden sloten en greppels gedempt worden ijzeren platen (soort stuw) in bermsloten geplaatst.

Verzuring / vermesting

Uiteindelijk moet de KDW omlaag maar dat is een nationaal probleem en niet lokaal op te lossen.

De stikstof zorgt voor verzuring en uitspoeling van mineralen. Door steenmeel te strooien wordt geprobeerd om de mineralenbalans te herstellen. Het steenmeel bevat de ontbrekende mineralen die door het stikstof zijn uitgespoeld. Deze mineralen komen langzaam vrij uit het steenmeel en vullen het gebrek op. Dit is echter een tijdelijke oplossing om te voorkomen dat er te veel schade (afname biodiversiteit) wordt aangericht voordat de structurele oplossing wordt gerealiseerd.

Steenmeel (foto B. Staps)

Beheer

Windwerking op het ven zal verlanden (dichtgroei) beperken. Om die wind ruim baan te geven worden opkomende bomen en struiken rond het ven verwijderd. Het verwijderen beperkt ook de verdrogend effect dat bomen hebben door de verdamping. Als een ven te veel is dichtgegroeid is uitbaggeren de laatste optie om het habitatype te herstellen.

Relatief belang in Europa:

Nederland heeft voor dit habitatype een grote internationale verantwoordelijkheid. Enerzijds ligt ons land centraal in het verspreidingsgebied van de gemeenschappen van de Oeverkruid-klasse die bij dit habitatype horen. Anderzijds komen in onze zwak gebufferde vennen bijzondere soorten voor die tot het Atlantische deel van Europa beperkt zijn. Wanneer we een vergelijking maken met de situatie in ons omringende landen, is in ons land naar verhouding een redelijke hoeveelheid behouden gebleven. Laten we er zuinig op zijn.

Geraadpleegde documenten:

- Natuurdoelanalyse Regte Heide/Riels Laag [134]
- Profiel van het habitatype (Min. LNV, 2009)
- FLORON Verspreidingsatlas vaatplanten

Boekrecensie:

Op de huid van de heide.

Een natuurdagboek, Piet van den Hout

Frans Verkleij

Gevoel van betovering

Piet van den Hout heeft jarenlang wetenschappelijk onderzoek gedaan aan trekvogels. Aan het eind van zijn loopbaan als wetenschapper voelt hij een gemis. In het wetenschappelijk metier, met de strikte scheiding tussen object en subject, het verwerken van waarnemingen in schema's en modellen, het toetsen van hypothesen, mist hij het gevoel van betovering, van het onverwachte, het gevoel van onbevangenheid. Het gevoel dat hij in zijn jeugd tijdens zwerftochten in de Biesbosch, niet ver van het ouderlijk huis, beleefde. Daarom besluit hij de wetenschap vaarwel te zeggen. Om intiem contact op te bouwen met de natuur, de dieren, de planten, besluit hij een natuurdagboek aan te leggen van zijn bezoeken aan de Regte Heide, het voor onze KNNV afdeling zo bekende natuurgebied, niet ver van zijn huis in Tilburg. Van 15 februari 2019 tot 14 februari 2020 bezoekt hij enkele malen per week dit natuurgebied. Meestal 's morgens vroeg, maar ook overdag en enkele keren 's avonds en 's nachts. Door zo vaak op dezelfde plek te zijn krijgt hij een intieme band met het gebied. Vandaar ook de mooie titel van zijn dagboek: *Op de huid van de heide*.

Het natuurdagboek

In het tijdschrift *Natura* (2024, nr. 2) onderscheidt Marga Coesèl drie types natuurdagboeken: die waarin het accent ligt op het vastleggen van waarnemingen (het natuurjournaal), het natuurdagboek waarin de sfeer en emotie die de natuur opwekt een grote rol spelen, en natuurcolumns in dag- en weekbladen. Het natuurdagboek van Van den Hout valt onder de eerste twee types. Al beheerst hij ook het derde type. Sinds kort, juli 2024, schrijft hij columns 'Prietpraat' in het blad *Vogels*.

Waarnemer

Van den Hout is een fenomenale waarnemer. Je merkt dat hij van huis uit ornitholoog is, want de meeste waarnemingen betreffen vogels. Met zijn (telescoop)kijker, zittend op zijn driepoot, observeert hij dag in dag uit geduldig de vogels in het gebied. Blijkbaar moeiteloos herkent hij de vogels aan hun uiterlijk en aan hun zang. In zijn dagboek vertelt hij over zijn waarnemingen, die veel verder gaan dan uitsluitend noteren wat hij ziet. Gesteund door een enorme kennis van de literatuur weet hij zijn waarnemingen in een breder kader te plaatsen. Ik zou hier wel honderd verhalen kunnen geven, het een nog fascinerender dan de ander. Laat ik er een enkele noemen.

Het verhaal van de Koekoek, die in een evolutionaire wapenwedloop is gewikkeld met de gastheer: hoeveel generaties duurt het voordat de gastouder doorheeft dat het koekoeksei een vreemd ei is, en dan uit het nest gooit, en vice versa. Hoeveel generaties duurt het voordat de koekoek een ei legt dat nog meer lijkt op de eieren van de gastouder (8 mei)? Het verhaal van de Boomklever: die bouwt een oud spechtennest om tot een knus holletje: de te ruime opening metselt het vrouwtje dicht met modder, om indringers de toegang te belemmeren. 'Daar kan geen stukadoor tegenop' (3 april). Het verhaal van de Roodborsttapuit: een waakzaam vogeltje, dat altijd op de uitkijk zit en zo ook andere vogels waarschuwt voor gevaar (25 maart). Het bizarre paargedrag van de Heggenmus: niet alleen kan één mannetje meer vrouwtjes hebben, één vrouwtje kan ook meer mannetjes hebben; taferelen die die doen denken aan de soaps over menselijke relaties – een voorbeeld van sociale evolutie (19 maart). Het technische verhaal over de blauwe veren van de Blauwborst, de IJsvogel en de Pimpelmees (29 maart). Het verhaal van de Hop, ook wel drekvogel genoemd: zij beschermt haar eieren tegen infecties en indringers door ze in te smeren met een stinkend goedje uit haar stuitklier (17 mei).

**Niet alleen
ornitholoog**

Maar ik doe Van den Hout tekort door als ik hem louter als ornitholoog zou tekenen. Hij vertelt uitgebreid over de Regte Heide zelf, over haar ontstaan, de geologische geschiedenis, het landgebruik sinds eeuwen. Hier verwijst hij met name naar heemkundige bronnen. Ook besteedt hij aandacht aan planten en bomen en insecten – met name hoe zij schuilplaats en voedselbron voor vogels en andere dieren zijn. Zijn beschrijving van het gedrag van bijvoorbeeld de Zandbij die geparasiteerd wordt door een Roodharige wespbij is gedetailleerd en een toonbeeld van zorgvuldige observatie.

Een lichte trance

Zoals gezegd, de waarnemingen zijn nauwkeurig beschreven en van uitvoerige achtergrondinformatie voorzien. Zijn gevoelens, de intieme omgang waar Van den Hout naar streeft, die lees je op bijna elke bladzijde. Iedere dag begint met de beschrijving van het weer; niet alleen feitelijk, maar ook hoe hij het beleeft. Zijn beschrijvingen hebben vaak een poëtische toets. ‘Aangedrukt door generaties van voeten, hoeven en karrewielen dringt het regenwater moeilijk door het zandpad, zodat er na een flinke regenbui meteen enorme plassen ontstaan. Omdat het windstil is, zijn dat kraakheldere spiegels geworden. In een van die spiegels zweven roze, witte en grijze wolkjes in een blauwe lucht.... Het brengt me in een lichte trance’ (16 april). Hoe gelukkig is hij als hij de eerste Boerenzwaluw ziet (3 april). Een dennenbosje ontploft met een vuurwerk van duiven als een Sperwer laag over de heide scheert (13 maart). De aanwezigheid van roofvogels (Sperwer, Havik, kiekendief) is een terugkerend thema. Zodra kleine vogels een roofvogel bespeuren stopt de zang en duiken zij weg, veilig in het riet of het bladerdek van de bomen. ‘Ineens worden alle stemmen gesmoord. De Kieviten zijn in paniek, zelfs een Bonte specht zoekt een veilig heenkomen. Een vrouwtje Blauwe kiekendief schommelt laag over het riet’ (3 april). Ik moet hier denken aan het beeld van het landschap van de angst nadat de Wolf zijn intrede heeft gedaan in het leefgebied van herten en reeën.

Blauwe kiekendief (foto F. v Boxtel)

Meerkoetspreeuw

Het meest indringende lees ik over intimiteit op het eind van zijn natuurdagboek, waar hij vertelt over de meerkoetspreeuw. Spreeuwen kunnen fantastisch andere vogels imiteren. Op 25 november hoort Van den Hout voor het eerst van dat jaar de spreeuw met de roep van een Meerkoet – *peb-wew*. ‘Zijn hart slaat over: het is een meesterlijke imitatie van die mysterieuze nachtelijke voorjaarsroep van de Meerkoet die me in mijn jeugd zo had betoverd’. Op 27 januari hoort hij hem weer. ‘Hij is er weer, de meerkoetspreeuw! En opnieuw krijg ik dat rare gevoel, iets groots dat ik niet kan vatten.’ Vier dagen later, Van den Hout noteert exact de tijd, 8.29 uur, landt de Spreeuw in de abeel boven hem Dat simpele motiefje brengt een jeugdherinnering naar boven – hij voelt weer die onbevangenheid van de jonge knaap, die contact heeft met de natuur. Niet dat hij er toen naar streefde, het overkwam hem gewoon (31 januari). Deze Spreeuw komt hij een week later nog een keer tegen (7 februari). En als apotheose een vol jaar later, op 9 april, na het afsluiten van zijn dagboek. Hij dacht hem nooit meer te zien, maar voorwaar, de meerkoetspreeuw is teruggekomen. Wat een vreugde.

Optimistisch

Van den Hout gaat een aantal keren betrekkelijk zijdelings in op de afbraak van de natuur in Nederland als gevolg van de bekende oorzaken (stikstof, pesticiden, waterstand, intensieve landbouw). Hij is duidelijk blij dat het Brabants Landschap de Regte Heide in beheer heeft. Hij blijft optimistisch, en illustreert dat met het ongelooflijke verhaal over de evolutie van het trekgedrag van de Tapuit gedurende tienduizenden jaren. ‘Ze kunnen het aan. De Tapuiten zijn er nog steeds’ (6 mei). Milde kritiek heeft hij op de beheersmaatregelen gericht op het vestigen van doelsoorten zoals de Grutto. Op een van de eerste dagen van zijn dagboek meldt hij twee hoogbejaarde mastodonten, knoestige eiken, blikvangers van het beekdal, die het diepte en grandeur geven (5 april). Bijna een jaar later zijn ze er tot zijn verbazing niet meer, omgehakt. Het Nardus en Limosaproject: herstel van de doelsoorten Borstelgras en Grutto. De bomen passen niet in het plan – want roofvogels op de takken zouden het op de Grutto’s gemunt kunnen hebben (29 januari).

Verdieping

In het Milieucafé in Paradox gaf Van den Hout op 28 september 2023 een lezing over zijn boek. Ik heb het toen gekocht, en hij schreef er een mooie opdracht in: ‘Hopelijk verdiept het uw bezoek aan de Regte Heide’. Dat heeft het gedaan, en zal het ongetwijfeld bij iedere andere lezer doen.

Piet J. van den Hout Op de huid van de heide - een natuurdagboek
Atlascontact 2023/ 285 blz. / € 24,99/ ISBN 978 90 450 4819 2

Wie is er vals?

Rob Vereijken

Sta ik aan mijn aanrecht eten klaar te maken, voel ik ineens dat ik door mijn haren wordt gestreken. Een heel voorzichtige aanraking. Toen ik met mijn hand voelde wie dat deed, viel hij naar beneden naast mijn groentesnijplank. Ik had hem natuurlijk met het schilmes om zeep kunnen brengen, maar dat doe je niet bij je eerste ervaring met een Valse wolfspin.

Ik heb de laatste jaren al veel gehoord over deze nieuwe spin in ons land, maar ik had hem nog nooit ontdekt. Waarschijnlijk niet zo mijn best gedaan om hem te vinden. Hij kwam dus als een geschenk uit de hemel vallen. Hij probeerde in mijn keuken een goed heenkomen te zoeken, maar een loepotje is altijd in de buurt en dat werd voor even zijn onderkomen.

Jong mannetje Valse wolfspin (foto R. Vereijken)

De licht grijsbruine kleur van de spin viel eigenlijk meteen op. Hij was heel fraai getekend: fijne zwarte vlekjes op zijn poten en het kopborststuk had een mooie waaivormige tekening. Op het achterlijf zaten ook zwarte vlekjes. Uiteindelijk wordt dat een grotere zwartere vlek. Volgens Andrea Dekkers, onze spinnendeskundige, kon je daaraan ook zien dat het nog een jong mannetje was, die nog vervellingen voor de deur heeft staan.

Dat het een mannetje was, had ik zelf al wel gezien: hij had duidelijk 'bokshandschoentjes' die hij voor zijn kop naar voren steekt. Deze tasters of pedipalpen zijn voor hem heel belangrijk. Ze lijken op 2 extra korte pootjes met aan het eind een verdikking. Hij gebruikt ze voor de tast, hij kan er mee trommelen om trillingen door te geven, en voor de voortplanting zijn ze onmisbaar. Dan maakt een volwassen mannelijke spin een soort netje voor zijn buik en spuit daar een spermadruppel op. Met zijn pedipalpen zuigt hij dat op en bij de paring met het vrouwtje probeert hij die voorzichtig in de geslachtsopening van het vrouwtje te brengen.

In 2007 is de eerste Valse wolfspin in Nederland gezien, in een schuurtje in Utrecht. Ondertussen heeft deze Zuid-Europese soort zich over het hele land verspreid. Waarschijnlijk is hij met een auto of trein deze kant uit gekomen. Door de opwarming van ons land houdt hij het hier ook goed vol. In onze huizen komt hij bij de Grote trilspeen wonen die, ook oorspronkelijk uit zuidelijke oorden, nu niet meer is weg te denken. Het voordeel van onze nieuwkomer is dat die geen webben maakt, zodat je de plumeau op kunt bergen.

Toch werd er, zeker gedurende de eerste jaren na zijn ontdekking, heel negatief over de Valse wolfspin gesproken. Het leek wel een monster, terwijl het mannetje maar een lijf heeft van maximaal 1,5 centimeter en het vrouwtje een die niet groter is dan 2 centimeter. Daar komen dan wel de poten nog bij. Zijn voornaam 'Valse' geeft nog een extra zetje, want je stelt je echt zo'n spin voor die met een gevaarlijke blik op je af komt. Het woord vals geeft alleen maar aan dat het geen echte wolfspin is, die je buiten in de natuur wel vaak tegenkomt. Ook zou onze nieuwe spin kunnen bijten. Samen met het beeld van die harige poten die je in je slaap omarmen, wordt het er niet beter op. Maar het klopt wel: de Valse wolfspin kan bijten, net zoals de meeste spinnen. Alleen loopt hij het liefst snel weg als je in de buurt bent. En wil je hem echt vastpakken, dan kan hij inderdaad zijn kaken in je vel zetten en een prik geven.

Als je deze nieuwkomer welkom heet in je huis, kun je er alleen maar plezier van hebben. Hij gaat 's nachts voor je op pad om vliegen, muggen en pissebedden te vangen. Word je 's morgens wakker, is heel het huis weer opgeruimd. Da's toch fijn! En toch zijn er bedrijfjes die bij jou thuis met ongediertebestrijding aan de slag willen, want je kunt de spinnen beter preventief dood maken. En dat vind ik nu vals. Misschien dat Spider-Man daar eens langs moet gaan om orde op zaken te stellen.

Museumactiviteiten 4^e kwartaal 2024

Datum	Activiteiten
Oktober	Tekenworkshops <i>Van Potlood tot Pixel</i>
5 en 6 oktober	Weekend van de wetenschap (evenement in Lochal)
8 oktober	Lezing <i>Leven buiten onze aarde?</i>
2 t/m 13 oktober	Kinderboekenweek (voorlezen)
21 oktober-1 november	Herfstvakantie, diverse activiteiten
12 november	Lezing <i>Terugkeer van de wolf</i>
10 december	Lezing <i>Planten en hun belagers</i>
November/December	Comedy Wildlife Photography Awards

Workshops Van Potlood tot Pixel

Bij de tentoonstelling *Van Potlood tot Pixel* worden ook regelmatig tekenworkshops voor beginners en gevorderden georganiseerd. Heb je zin gekregen om zelf je potloden (weer) op te pakken? Goed nieuws, samen met Vincents Tekenlokaal zijn er in oktober

nog enkele bijzondere workshops te volgen. Er zijn dit keer ook twee duo-workshops bij, om samen te doen met je (klein)kind.

Het volledige programma staat op de site van het museum!

Bloemplanten tekenen (Foto NMB)

Van alles voor in de agenda...

Er gebeurt van alles in het museum, dit najaar. Behalve de tekenworkshops bij *Van Potlood tot Pixel* is ook een nieuwe lezingenflier weer beschikbaar met zes nieuwe, gratis lezingen, elke tweede dinsdagavond tussen oktober en maart. Daarnaast is er op 5 en 6 oktober het Weekend van de Wetenschap (programma binnenkort op de site: een activiteit over natuur en techniek in de LocHal). In de herfstvakantie zijn er twee activiteiten: Dagje IJstijd en Onder de Loep. En daarna komt de nieuwe editie van Comedy Wildlife weer naar Tilburg!

Onder de loep (foto NMB)

Werkzaamheden

Er zijn ook verschillende werkzaamheden in het museum: ons pand wordt verduurzaamd. Tot nu toe zonder veel overlast, maar het kan wel voorkomen dat er een keer een zaal moet sluiten of dat er wat geluidsoverlast is. Op onze site vind je geplande data van werkzaamheden.

Contactpersonen van de werkgroepen:

Dongevallei:	Guido Stoker dongevallei@tilburg.knnv.nl
Foto's:	Ankie Spijkers fotos@tilburg.knnv.nl
Geologie:	Hanneke Bogaerts geologie@tilburg.knnv.nl
Insecten:	Theo Peeters insecten@tilburg.knnv.nl
Kaaistoep:	Jaap van Kemenade kaaistoep@tilburg.knnv.nl
Mossen:	Albrecht de Vries mossen@tilburg.knnv.nl
Paddenstoelen en korstmossen:	José Langens paddenstoelen@tilburg.knnv.nl
Plaggen:	Berry Staps plaggen@tilburg.knnv.nl
Planten:	Loes van Gorp planten@tilburg.knnv.nl
Stadsnatuur:	Rob Vereijken stadsnatuur@tilburg.knnv.nl
Vogels:	Ben Akkermans vogels@tilburg.knnv.nl
Zoogdieren:	Jurriën Kooijman zoogdieren@tilburg.knnv.nl

Contributie:

Gewone leden	: € 30,00
Huisgenootleden	: € 12,50
Jongeren tot 30 jaar	: € 15,00
Buurleden (leden die al lid zijn van een andere afdeling)	: € 12,50
Abonnement Oude Ley	: € 15,00

Ledenadministratie:

Marie-Cécile van de Wiel
secretaris@tilburg.knnv.nl

Rekeningnummer van de afdeling:
NL03 TRIO 0390 2533 91 t.n.v. KNNV-afd. Tilburg

Opzegging van het lidmaatschap vóór 15 november bij de secretaris.

A close-up photograph of a pond with several lily pads. The water is dark, and the lily pads are in various shades of green, some showing signs of aging or damage. A small green frog is visible on the right side of the frame, partially obscured by a lily pad. The text is overlaid in the bottom left corner.

Secretariaat KNNV-afd. Tilburg
Veldhovenring 27
5041 BA Tilburg